

„ИЗГРЕВЪТ“

НА

БЯЛОТО БРАТСТВО

ПЕЕ И СВИРИ,
УЧИ И ЖИВЕЕ

5

Библиотека
„Житен клас“

МАРИЯ ТОДОРОВА

**ИЗГРЕВЪТ
НА
БЯЛОТО БРАТСТВО**

**ПЕЕ И СВИРИ
УЧИ И ЖИВЕЕ**

**Сборник
ТОМ 5**

Спомени на съвременници и последователи на
Всемировия Учител БЕИНСА ДУНО

Събрал, подбрав, записал, съхранил и представил
Вергилий Кръстев

Библиотека „Жител клас“
София 1996

204. УЧИТЕЛЯТ И ПРОТЕСТАНТИТЕ

Дедо поп Константин Дъновски играе важна роля в борбите за църковна независимост във Варненския край, който в онзи етап представляващ мястото където се разрешаваше този исторически процес. Борбите с гръцкото духовенство са били ожесточени. В един момент Константин Дъновски има приятелски връзки с т. нар. униати в Цариград на Драган Цанков и доктор Миркович, които търсят закрилата на Католическата църква и на папата в Рим. Те смятат, че това е една легална форма допустима от турското правителство за противопоставяне на гръцката патриаршия в Цариград. Високата порта е смятала, че едно противопоставяне между гърци и българи е в полза на нейната политика и отслабване на гръцките домогвания за цялостна хегемония на Източната православна църква. Константин Дъновски е бил упрекван, че е бил е изменил на православната църква по този начин, но това не е вярно. По-късно дъщеря му Мария се запознава с един момък, за който се оженва и който е бил евангелист-методист по професия кожухар и който живее в самата евангелска църква в град Варна. След омъжването си тя живее във Варна, в евангелската църква със съпруга си, а брат Й. Петър отива да живее при нея и учи в петокласната гимназия в град Варна. По този начин юношата Петър Дънов се запознава с евангелистите-методисти. Той е живял ред години при сестра си в самата евангелска църква, присъствувал е на техните събрания и не е бил безразличен към тяхната форма за изучаване на Евангелието и приложението му. Когато става след десетилетия Учител той обръща внимание на учениците си на Изгрева, че човек трябва да се пази от протестантите, защото те залагат много капани за човешката душа. Но тогава той живее там при сестра си Мария, защото майка му на име Добра е починала млада, на 30 години и цялата тежест за поддръжката на дома пада на голямата сестра Мария. Бракът на Мария с евангелиста Петър Стамов е бил сполучлив според спомените на съвременниците. Мария има четири дъщери и един син. Както Мария, така и децата ѝ са останали евангелисти и само една от дъщерите ѝ става последователка на Учителя Дънов, т.е. на вуйчо си. Чрез евангелистите Петър Дънов отива да учи в Свищов където има училище организирано от протестантите и то след завършването на пети клас в гимназията в град Варна.

Петър Дънов е роден 1864 г. Тогава първоначалното образование се е

състояло от четири отделения като учениците, които се записват в първо отделение трябва да са завършили осем години. Така че през 1872 г. е в първо отделение. След четири години завършва четвърто отделение, а това е 1876 г. През 1877-78 г. е Руско-турската война и дедо поп Константин Дънов и семейството му бягат от село Хадърджа и се крият от турските войски, така че тази година Петър Дънов не е посещавал училище. През 1878 г. той постъпва в петокласната гимназия в град Варна и я завършва през 1881-82 г. Чрез евангелистите-методисти той отива да учи в Свищов където той се записва в Богословски отдел с двегодишен курс през 1883 г. и завършва на 25 юли 1886 г. Тогава са завършили шест ученика. След завършването те правят официална снимка и ние днес я поднасяме на вашето внимание. На снимката са застанали прави от ляво на дясно: Христо П. Бъчваров и Петър К. Дънов, седнали са: Иван Димитров, Петър Василев, Борис Тодоров и Иван Тодоров. По настояване на евангелистите-методисти той е бил назначен за учител в село Хотанца, Рuse и там престоява две години - 1886/87 г. и 1887/88 г. През август 1888 г. заминава на обучение в САЩ по линия на евангелистите-методисти и се завръща през 1895 г. След завръщането си от САЩ Петър Дънов отказва да бъде евангелист-проповедник, за което е бил упрекван от протестантите у нас. По-късно той се отделя от тях и започва самостоятелна дейност. Със своите съученици в евангелското училище в град Свищов, както и с онези, с които е следвал в САЩ има запазени изключително добри приятелски отношения. А спомените за него са повече от възторжени. Ето какво четем в списание „Български бранител“, година IX от 1939 г., стр. 5.

„За господин Дънов с възхита са ми разправяли методистките пастори господата М. Делчев, Цв. Цветанов, Н. Н. Пулев, покойният доктор Стефан Томов и други. Още повече, че Дънов сам е бил методистки проповедник в село Хотанца, Рuse преди да отиде в Америка.“

А какво представлява училището в град Свищов можем да прочетем от статията на протойерей Стефан Ганчев в книгата „Свищов - принос за историята му“, издание 1929 г., Свищов, стр. 72-74.

ЕВАНГЕЛСКА МЕТОДИСТКА МИСИЯ И ПРОТЕСТАНТСКО УЧИЛИЩЕ В СВИЩОВ

Началото на методисткото дело в гр. Свищов е положено през 1863 г. от добре известния американски мисионер Д-р Алберт Лонг. При своето посещение в града, той се запознал с някои тогавашни градски първенци и на събрания в частни приятелски къщи придобил последователи.

След Д-р Лонг около 10 години работил като проповедник в Свищов, пастирът Гаврил Илиев. В 1875 г. се настанил като мисионер в Свищов Д.Ц.Чамис. В 1876 г. той се завърнал в Америка и през февруари 1879 г. пак се установил в Свищов. През 1881 г. добил повторно назначение проповедник в града ни. През 1882 г. се построил салон за събрания и пастирски дом на ул. „Пощенска“ сегашната т. пощенска станция. В същата година се отворило и първоначално училище, отначало в салона, по липса на друго помещение. На следната година се наредило и класно училище, с пансион и с богословски отдел от две годишен курс.

За това училище се построило в 1886 г. ново специално здание. То функционирало до 1896 г. От богословския курс на това училище с кратко специален отдел, излезли осем младежи, от които петима работят още като протестантски пастори.

От 1880 до 1892 г. Д-р Ст. Томов работил като протестантски пастир в

Свищовската М. Ев. църква и учител в класното училище. Същевременно редактирал сп. „Християнски свят“. От 1892 г. протестантско-евангелското дело не е напреднало, напротив изостанало е назад, защото семействата, които по-рано били последователи на Метод. Ев. църква се изселили от Свищов и се установили в други градове.

Д-р Ст. Томов, дългогодишен протестантски пастир в Свищов, е роден на 25 май 1850 г. в гр. Котел. Първоначалното си образование получил в родния си град и през есента на 1862 г. заминал за остров Малта, където постъпил в английско училище. Това заведение завършил през 1865 г. и през Цариград се завърнал в родния си град. През септември същата година той постъпил в Роберт Колеж и завършил курса му през 1869 г. През следната 1870 г. учителствувал в Ямбол, а в 1871 г. и 1872 г. заемал службата секретар на английската болница в Галата в Цариград. В началото на 1874 г. Томов заминал за Съединените щати на Америка, където завършил през 1877 г. богословски курс на една богословска семинария. Веднага бил назначен за пастир в една скромна методистка църква за една и половина години.

В началото на 1879 г. Д-р Ст. Томов се завърнал в България като проповедник на Метод. Ев. църква в Северна България. Първото му назначение било в Търново. В този град работил при големи мъчинии през историческата 1879 г. През 1880 г. бил преместен в Свищов, където работил като пастир и учител до 1892 г. Повторно бил назначен в града ни от 1905 до 1912 г. и най-после от 1920 до 1925 г. В последната година бил пенсиониран. През промеждущите години Д-р Томов служил като евангелски пастир последователно в градовете: София, Варна, Русе, Шумен. През последната война в главната квартира в служба на военното дело. Д-р Томов и като учител и като прот. пастир в Свищов, оставил добри спомени между гражданството. Работил е като общественик. Зачитан и уважаван е бил от свищовските граждани".

Понеже Д-р Стефан Томов е имал изключително високо мнение за Учителя и го е защитавал при всички случаи, то ние бяхме принудени да цитираме кратка извадка от неговият живот като протестантски пастир както в Свищов, така и в България. Това е животът и пътят на един евангелски проповедник у нас.

Друг протестантски проповедник, който се застъпва за Учителя това е Стоян Ватралски, който е поет, идеалист, есеист и сказчик. В органа на протестантите в. „Зорница“ от 1926 г. в брой 38, 39 и 41 той помества статии озаглавени „Кои и какви са Белите братя (дъновистите“). По-късно тези статии с разрешение на автора им бяха отпечатани в Пловдив в отделни книжки и представляваха една хубава защита на Училието на Учителя. Ватралски присъства на събора на Бялото братство през месец август 1926 г. Това е същият събор, когато жандармерията е блокирала Изгрева и по заповед на градоначалника на град София съборът е бил забранен, но след намесата на министър-председателя Андрей Ляпчев тази възбрана е била премахната и съборът е бил проведен на 26-27 август като Ватралски присъства през тези дни на Изгрева и неговите впечатления са отбелязани в тези статии. Така че те представляват един исторически източник какво представляват съборите на Бялото братство. Забележете сега, че никой от нашите приятели и ученици на Учителя не седна и не написа и не описа как се провежда съборите на Бялото Братство. А Небето изпрати един протестант, който да дойде от любопитство и по идейни подбудждения, за да види какво представлява Училието и учениците на Петър Дънов. И той взе, че написа и описа събора в тези посочени статии. Накрая ще цитираме част от заключителните му слова на стр. 26 от споменатата брошура.

„Господа черковници, макар и да не следва вас, недейте му запрещава. На добрите от вас той е мощн сътрудник за възобновление и изправление на живота. А на злите и невежите, той несъмнено пречи. Но на пусто ще си хабите барута и едните и другите. Не можете го увреди. Ако го убиете само ще го увенчаете с мъченичество; ще окървавите себе си и ще засилите делото му. Но няма да го спрете. Затова аз казвам, с думите на Оногози, с чието име обичаме всички да се кичим: „Недейте му запрещава... Понеже всеки, който не е против нас, е откъм нас“.

Сега ще разкажем за едни още по-необикновени протестанти. Както знаете Учителят живееше в дома на Гумнерови на ул. „Опълченска“ 66. Тази едноетажна къща бе къща близнак като от лявата страна на къщата живееха родителите на Георги Димитров. Майката на Георги Димитров баба Парашкова и мъжът й бяха евангелисти и посещаваха редовно събранията на евангелистите в София. Те имаха добро отношение с нас и тя, баба Парашкова ги запази до края на живота си. Често идваше в другата половина, сядаше на скамейката и разговаряше със сестрите. През 1933 г. след подпалването на Райхстага в Берлин и след като Георги Димитров бе обвинен, че като комунист е запалил Райхстага, започна големият Лайпцигски процес. Като защитници на Георги Димитров се явяват и евангелистите-протестанти от САЩ понеже баба Парашкова, майката на Георги Димитров е евангелистка и по линия на евангелистите търси защита за сина си. Именно за това на Георги Димитров е било разрешено да държи в килията си голяма Библия на български, издание на Британското библейско дружество, което се разпространява от евангелистите-протестанти. След освобождаването му от затвора Георги Димитров заедно с майка си, баба Парашкова заминават в Москва и там баба Парашкова престояват известно време. Разказващие ни как се е запознала с майката на Сталин. Сталин, който е бил бивш семинарист и който по негова заповед са били взривени десетки църкви в Москва, то за рождената си майка нареджа да й се направи един параклис в Кремъл където тя да се черкува. Майката на Сталин е грузинка, а всички грузинци са християни. Но понеже тя е била черковница, а пък баба Парашкова е била евангелистка то много, много не са си уйдисвали по този въпрос. Тя ни разказва какви ли не преживелици и ние слушахме понякога захласнати. Тя имаше изключително добро отношение към Учителя и към нас и това не е случайно, защото аз лично по онези години бях свидетел на следният случай.

Когато Георги Димитров по онези години е бил в нелегалност в чужбина в къщата им нахълтва полиция, а сестра му Елена е била в къщата и полека-лека се прекачва през една капандура и преминава общият таван. По това време аз бях при Учителя и когато над главата ни се чу едно топуркане поради това, че някой минаваше по тавана Учителят се усмихна, сложи пръст на устните ми и каза: „Пшът“. Той веднага ме изпрати да си вървя. После Учителят извика сестра Василка и я накара да я облече като наша сестра с бели одежди и бяла забрадка и да я изведе от входа, което тя точно така направи. Така че баба Парашкова беше благодарна на Учителя, беше свободолюбива по дух, не се кланяше на църковници и четеше Евангелието, и имаше възможност при нас да разговаря на различни теми. А нейните синове бяха приемани от нашите приятели и те им съдействаха в различните години на тяхната нелегална борба. Ето ви един пример за съжителство на протестанти с Учителя и с неговите последователи.